

UTJECAJ MJERA PROTIV BOLESTI COVID-19 NA POJAVNE OBLIKE KAŽNJIVIH PONAŠANJA TIJEKOM PANDEMIJE COVID-19

Doc. dr. sc. Dijana Gracin*
Ivan Dešić, univ. spec. crim**

UDK 343.347:616.921.5
<https://doi.org/10.30925/zpfsr.43.1.9>
Ur.: 14. prosinca 2021.
Pr.: 11. ožujka 2022.
Pregledni rad

Sažetak

Brojna su pitanja i rasprave pokrenute o tome na koji su se način države nosile s krizom bolesti COVID-19. Na površinu su isplivali problemi koji su bili marginalizirali tijekom krize, poput pojavnih oblika kažnjivih ponašanja ostvarenih tijekom primjene mjera u borbi protiv COVID-19, te razornim učinkom na mentalno zdravlje, što proizlazi iz činjenice da je zbog mjera socijalne distance i ograničenja slobode kretanja došlo do porasta depresije, anksioznosti, problema s nesanicom i osjećaja beznađa. Autori ovoga rada analizom i usporednim prikazom situacija u drugim državama svijeta i u Republici Hrvatskoj upozoravaju na važnost psiholoških i socijalnih čimbenika te moguću korelaciju s fenomenologijom, odnosno pojavnim oblicima kažnjivih ponašanja uočenih tijekom pandemije COVID-19. Pritom ukazuju na važnost donošenja kvalitetnijih strategija i planova u cilju daljnje borbe protiv bolesti COVID-19 i ublažavanja posljedica njezinog djelovanja.

Ključne riječi: COVID-19; socijalna distanca; fenomenologija kažnjivih ponašanja; psihosocijalni učinak.

1. UVOD

Svjetska je zdravstvena organizacija 11. ožujka 2020. proglasila COVID-19 javnozdravstvenom izvanrednom situacijom od globalnog značaja. Nakon toga su i u Republici Hrvatskoj uvedene protuepidemijske mjere kojima je ograničeno kretanje stanovništva i napuštanje vlastitog doma. U radu se stoga razmatra u kojem su opsegu mjere protiv širenja bolesti COVID-19 utjecale na psihička stanja pojedinaca te je li

* Dr. sc. Dijana Gracin, docentica, Sveučilište u Zagrebu, Vojni studiji; gdijana39@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6732-2659>.

** Ivan Dešić, univ. spec. crim., VIA University College Horsens, Danska; ivan.desic1@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7093-9089>.

Stavovi izneseni u radu predstavljaju osobne stavove autora i nisu stavovi institucije u kojoj su autori zaposleni.

psihološki utjecaj mjera na pojedince doprinio rastu, odnosno padu pojavnih oblika kažnjivih ponašanja.

Naime, različite teorije kriminaliteta ispituju kako iznenadna i trajna ograničenja kretanja stanovništva prouzročena, na primjer, prirodnim katastrofama ili epidemijama utječu na fenomenologiju kriminaliteta. Teorija prilika i teorija rutinskih aktivnosti, sugeriraju da su politike ostanka kod kuće prekinule svakodnevna kretanja motiviranih počinitelja i prikladnih meta, te predviđaju da će razina kriminaliteta u javnim prostorima biti u opadanju jer je ograničena mobilnost cjelokupnog stanovništva. S druge strane, teorije o individualnom i strukturnom naprezanju sugeriraju da takva ograničenja povećavaju razinu stresa i negativnih emocija kao što su tjeskoba, frustracija, strah i ljutnja, što dovodi do povećanja motivacije za kriminal. Tome dodatno doprinosi činjenica da nema osnovanih centara za psihološku pomoć žrtvama COVID-19, već postojeći centri, poput obiteljskih centara za psihološku pomoć, preuzimaju ulogu stručnjaka koji su trebali biti specijalizirani za psihološku pomoć žrtvama COVID-19. U tom se smislu očekuje da će društvena izolacija i smanjena sloboda kretanja povećati razinu napetosti i frustracija te dovesti do povećanja stope obiteljskog nasilja i korištenja opojnih droga.¹

Stoga autori upućuju na ulogu određenih psiholoških čimbenika, kako bi upozorili na važnost koju mjere protiv bolesti COVID-19 imaju na razvoj anksioznosti, depresije, nesаницe, straha i osjećaja beznađa. Pritom ne treba zaboraviti niti stresor poput potresa, koji je zahvatio grad Zagreb 22. ožujka 2020. Navedeni psihološki poremećaji mogu, posebno u kombinaciji s alkoholom, pridonijeti pogoršanju već osjetljive psihološke slike potencijalnog počinitelja, što dovodi do počinjenja kaznenih djela u afektu, u stanju jake razdraženosti. Razmotrit će se je li evidentirano smanjenje stope kriminaliteta u slučajevima provala, teških krađa, razbojništva, otuđenja motornih vozila i prometnih nesreća, te je li, s druge strane, uočen porast stope nasilja u obitelji, konzumacije alkohola i droga.

2. UTJECAJ MJERA PROTIV BOLESTI COVID-19 NA PSIHOLOŠKO I SOCIOLOŠKO STANJE OSOBA U DRUŠTVU

Zabrane okupljanja, sprječavanje socijalnih aktivnosti i mjere potpunoga zatvaranja trgovina i obrta, uz ekonomski imaju i snažan negativni psihološki učinak. Socijalna distanca, rad od kuće, gubitak radnog mjesta, duže vrijeme koje članovi kućanstva provode zajedno, postale su nova svakodnevica, tzv. „*novo normalno*“ (engl. *new normal*). Nagla promjena svakodnevnoga života, u kombinaciji s trenutačnom situacijom u svijetu koju je obilježila kriza nastala pod utjecajem bolesti COVID-19 te snažnim potresom koji je pogodio Zagreb, glavni grad Republike Hrvatske, javljaju se kao snažan stresor² te utječu na porast osjećaja anksioznosti,

1 Amy E. Nivette *et al.*, „A global analysis of the impact of COVID-19 stay-at-home restrictions on crime“, *Nature Human Behaviour* 5, (2021): 868–877., <https://doi.org/10.1038/s41562-021-01139-z>.

2 Sebastian C. Shaw, „Hopelessness, helplessness and resilience: The importance of safeguarding our trainees’ mental wellbeing during the COVID-19 pandemic“, *Nurse Education in Practice*

depresije i „beznada“⁴³ i u svijetu i u Republici Hrvatskoj.

Nezainteresiranost za cjelokupnu situaciju jednostavno nije bila moguća, budući da su se mjere odnosile na cjelokupnu populaciju, a ne na pojedince.⁴ Osjećaj se beznada već isticao kao izraz nezadovoljstva na svakodnevni, ubrzani tempo života, pravnu i poslovnu nesigurnost, poremećene moralne vrijednosti i krizu identiteta.⁵ Kriza prouzročena pandemijom COVID-19, zbog koje su poduzimane mjere koje su, između ostalog, dovele do stvaranja socijalne distance, dodatno je narušila psihičko zdravlje pojedinca. Kao pojavni oblik krize ističe se depresija, odnosno reaktivna depresija koja se javlja kao reakcija na vanjski podražaj.⁶ U Kini je u siječnju 2020., kada se COVID-19 uvelike proširio, zabilježen porast negativnih emocija poput razdraženosti, anksioznosti⁷ i depresije te pad pozitivnih emocija i životnog zadovoljstva,⁸ dok je jedna trećina ispitanika u Kanadi i 56 % ispitanika u SAD-u izjavilo da ima snažan osjećaj zabrinutosti zbog situacije i bolesti prouzročene bolesti COVID-19.⁹

U Republici je Hrvatskoj zabilježen porast poziva upućenih obiteljskim centrima za psihološku pomoć zbog pogoršanja mentalnoga zdravlja prouzročenog potresima i bolesti COVID-19.¹⁰ Dejanović Šagadin iz Psihološkog društva Tesa upozorila je kako su pojačane pojave anksioznosti i depresije uočene i kod mlađih osoba i tinejdžera. Takva pojava nije uobičajena u Republici Hrvatskoj tijekom ljetnoga razdoblja.¹¹ Takav zaključak zabrinjava ako se uzme u obzir činjenica da u ljetnom razdoblju, od kraja lipnja do početka rujna mjeseca, učenici osnovnih i srednjih škola, kao i većina

-
- 44, br. 102780 (2020).
- 3 Frank Shea i Elizabeth Hurley, „Hopelessness and Helplessness“, *Perspectives In Psychiatric Care* 2, br. 1 (1964): 32.
 - 4 Jon Cohen i Kai Kupferschmidt, „Countries test tactics in ‘war’ against COVID-19“, *Science* 367, br. 6484 (2020).
 - 5 Pogledati 3. poglavlje „*Psychoanalytic theories of personality, adolescence, and the problem of identity in late modernity*“, više na: Werner Bohleber i Peter Fonagy, *Destructiveness, Intersubjectivity and Trauma: The Identity Crisis of Modern Psychoanalysis* (London: Karnac Books, 2010.), 49-72.
 - 6 Simptomi depresije na: Martin E. P. Seligman, *Helplessness on depression, development, and death*. (University of Pennsylvania: W. H. Freeman and Company, 1975.), 78.
 - 7 Ankete su pokazale kako je 24,9 % studenata kineskih sveučilišta osjećalo anksioznost za vrijeme trajanja COVID-19. Više o psihološkom učinku COVID-19 na mentalno zdravlje studenata u Kini vidi na: Cao Wenjun et al., „The psychological impact of the COVID-19 epidemic on college students in China“, *Psychiatry Research* 287, br. 112934 (2020): 1-5., pristup 21. srpnja 2020., <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2020.112934>.
 - 8 Sijia Li et al., „The impact of COVID-19 epidemic declaration on psychological consequences: a study on active Weibo users“, *International journal of environmental research and public health* 17, br. 6 (2020): 6.
 - 9 Amir H. Pakpour i Mark D. Griffiths, „The fear of COVID-19 and its role in preventive behaviors“, *Journal of Concurrent Disorders* 2, br. 1 (2020): 59, http://irep.ntu.ac.uk/id/eprint/39561/1/1313636_Griffiths.pdf.
 - 10 Romana Kovačević Barišić, „Psihijatri zatrpani pozivima građana tijekom pandemije: Sve više ljudi je tjeskobno i traži tablete“, *Večernji list* (2020), pristup 17. srpnja 2020., <https://www.vecernji.hr/vijesti/psihijatri-zatrpani-pozivima-gradana-tijekom-pandemije-sve-vise-ljudi-je-tjeskobno-i-trazi-tablete-1417725>.
 - 11 Kovačević Barišić, *Psihijatri zatrpani pozivima građana tijekom pandemije*.

studenata, nemaju školskih niti fakultetskih obveza niti drugih zahtjevnijih oblika odgovornosti.¹²

Osjećaji nelagode mogu se razviti i u osjećaj straha, odnosno stvaranja atmosfere straha¹³ stalnim i kontinuiranim objavama u medijima o broju smrtnosti i zaraženih, što dovodi do nekontroliranih i impulzivnih reakcija koje na kraju mogu rezultirati ispadima bijesa, ubojstvom¹⁴ ili samoubojstvom, osobito u novostvorenom ozračju protiv „nevidljivog“ neprijatelja, kada svaka reakcija ili simptom koji ne mora nužno ukazivati na bolest, izaziva sumnju.¹⁵

U Republici Hrvatskoj proveden je projekt *Kako smo? Život u Hrvatskoj u doba korone*, u kojem je istraživački tim od 13 profesionalnih djelatnika i profesora s Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Zdravstvenog veleučilišta Zagreb proučavao posljedice pandemije COVID-19 u Hrvatskoj i potresa na području Zagreba po psihičko zdravlje. Jokić Begić i njezin tim utvrdio je kako 24,8 % ispitanika koji prije COVID-19 i potresa nisu imali smetnji na psihičko zdravlje, sada osjećaju pogoršanje (Grafikon 1.), dok je broj osoba koje su imale psihičke smetnji iznimno veći – čak 37,4 % ispitanika smatra kako je njihovo stanje gore negoli prije, dok 16,8 % osjeća promjene u njihovom stanju (Grafikon 2.).¹⁶ Autori ovoga rada zaključuju kako je među ispitanim uzorcima različitoga profila uočena promjena za jednu četvrtinu kod osoba koje prethodno nisu imale probleme s depresijom, anksioznošću ili kakvim drugim oblikom psihičkih smetnji, dok je kod osoba koje su imale neki oblik smetnji uočena promjena više od 50 %, odnosno polovice ispitanika (promjena i pogoršanje stanja).

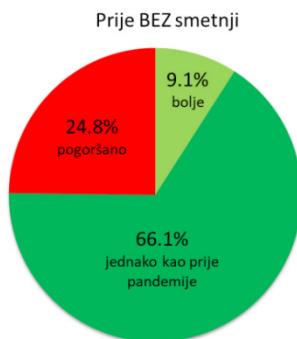
12 Kovačević Barišić, *Psihijatri zatrpani pozivima građana tijekom pandemije*.

13 Teorijski osvrt i istraživanje o utjecaju stvaranja atmosfere straha komunikacijskim putem (engl. *fear-arousing communications*) dostupan na: Natascha De Hoog, Wolfgang Stroebe i John B. F. De Wit, „The processing of fear-arousing communications: How biased processing leads to persuasion“, *Social Influence* 3, br. 2 (2008).

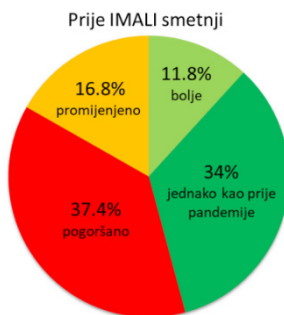
14 Lara Keay, „French bus driver dies after attack by passengers who refused to wear face masks“, *SkyNews* (2020), pristup 14. srpnja 2020., <https://news.sky.com/story/coronavirus-french-bus-driver-dies-after-attack-by-passengers-who-refused-to-wear-face-masks-12026401>.

15 Pakpour i Griffiths, *The Fear of COVID-19 and its role in preventive behaviors*.

16 U svrhu istraživanja upitnik je ispunilo više od 3500 osoba, dok je u istraživanju psihičkih posljedica pandemije COVID-19 i potresa u Hrvatskoj sudjelovalo 1033 punoljetnih ispitanika. O profilu ispitanih uzoraka pogledati više na: Nataša Jokić Begić *et al.*, *Kako smo? Život u Hrvatskoj u doba korone - Preliminarni rezultati istraživačkog projekta* (Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2020), 8.

Grafikon 1. Procjena psihičkog stanja ispitanika koji nisu imali psihičkih smetnji prije bolesti COVID-19¹⁷

Grafikon 2. Procjena psihičkog stanja ispitanika koji su imali psihičke smetnje prije bolesti COVID-19¹⁸

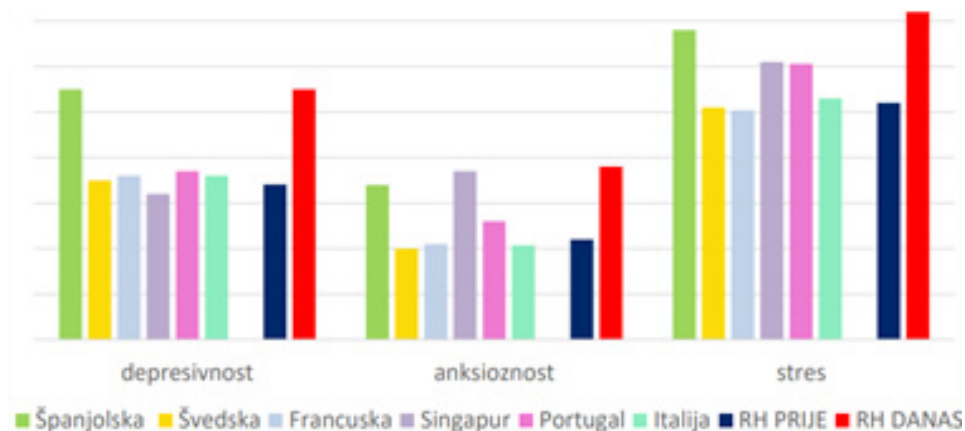
Navedeno dodatno dokazuje kako bolest COVID-19 nema samo razoran učinak na fizičko zdravlje i mortalitet, već i na psihičko zdravlje te cjelokupni životni standard, navike ljudi i ekonomiju općenito, te se upravo u tome krije njezina opasnost i utjecaj, osobito u kombinaciji s potresom kao dodatnim stresorom, koji je pogodio grad Zagreb 22. ožujka 2020., na samom početku uvođenja strožih mjera, tzv. *lockdowna*.

Iz usporednoga prikaza anksioznosti, depresije i stresa (Grafikon 3.) između različitih zemalja koje su se najviše medijski isticale po slučajevima bolesti COVID-19, može se zaključiti kako je stanje psihičkih poremećaja prije COVID-19 u Republici Hrvatskoj slično s trenutnim stanjem u zemljama poput Italije, Švedske i Singapura. To potvrđuje činjenicu kako su Hrvati već i prije COVID-19 krize bili suočeni s psihološkim pritiskom koji je rezultat socijalne nesigurnosti, nižim životnim standardom, političkom nestabilnosti, korupcijom, pritiskom na poslovnom planu itd. Nakon krize COVID-19, stopa depresivnosti, anksioznosti, stresa te osjećaj straha

17 Preuzeto: Jokić Begić *et al.*, Kako smo? Život u Hrvatskoj u doba korone: Preliminarni rezultati istraživačkog projekta.

18 Preuzeto: Jokić Begić *et al.*, Kako smo? Život u Hrvatskoj u doba korone: Preliminarni rezultati istraživačkog projekta.

dotatno se povećala,¹⁹ što iz usporednoga prikaza pokazuje kako su rezultati slični našima uočeni i u Španjolskoj.²⁰

Grafikon 3. Usporedni prikaz stope psihičkih smetnji u Republici Hrvatskoj i u drugim državama (prije pandemije i danas)²¹

Socijalna distanca i samoizolacija mogu snažno utjecati na psihičko stanje pojedinca kao i osjećaj usamljenosti što dodatno može biti prouzročeno diskriminacijom oboljelih od COVID-19²² koja podsjeća na ostracizam²³ antičke Grčke i Rima. Pritom valja istaknuti važnost depresije, anksioznosti i stresa pri počinjenju kaznenih djela.

3. POJAVNI OBLICI KAŽNJIVIH PONAŠANJA I PANDEMIJE COVID-19 U SVIJETU I U HRVATSKOJ

Pojava COVID-19 utjecala je na stopu kriminaliteta u većini država pogođenih tom bolesti, a što je vidljivo iz analize podataka, fenomenologije kažnjivih ponašanja na uzorku promatranih država (vidjeti Grafikon 4). Pojavni oblici određenih kažnjivih ponašanja mogu nastati kao rezultat mjera stroge distance, zabrane napuštanja mjesta prebivališta i samoizolacije. Posljedica je mjera socijalne distance i zabrana

19 Vjekoslav Peitl, Vedrana Golubić Zatezalo i Dalibor Karlović, „Mental Health Issues and Psychological Crisis Interventions During the COVID-19 Pandemic and Earthquakes in Croatia“, *Archives of Psychiatry Research: An International Journal of Psychiatry and Related Sciences* 56, br. 2 (2020): 196.

20 Vidi više o rezultatima istraživanja na: Bonifacio Sandin *et al.*, „Psychological impact of the COVID-19 pandemic: Negative and positive effects in Spanish population during the mandatory national quarantine“, *Journal of Psychopathology and Clinical Psychology/Revista de Psicopatología y Psicología Clínica* 25, br. 1 (2020).

21 Preuzeto: Jokić Begić *et al.*, *Kako smo? Život u Hrvatskoj u doba korone - Preliminarni rezultati istraživačkog projekta.*

22 Clara González-Sanguino *et al.*, „Mental health consequences during the initial stage of the 2020 Coronavirus pandemic (COVID-19) in Spain“, *Brain, Behavior, and Immunity* 87, (2020): 173., <https://doi.org/10.1016/j.bbi.2020.05.040>.

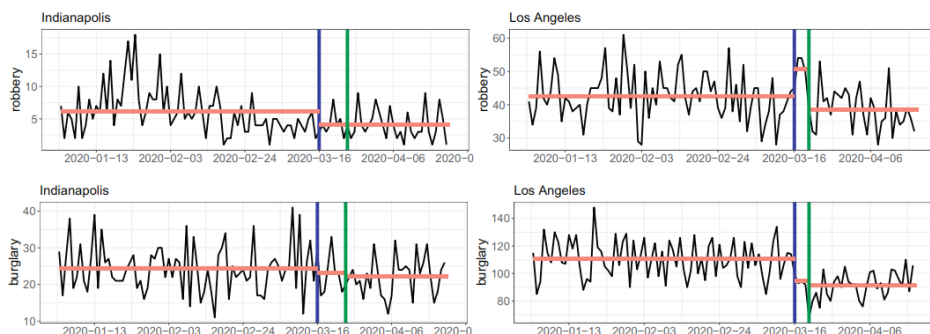
23 Izopćenje pojedinca iz društva, osuda pojedinca na progonstvo.

napuštanja mjesta prebivališta redukcija broja teških krađa, krađa, otuđenja motornih vozila, organiziranoga kriminaliteta i razbojništva.²⁴

3.1. Fenomenologija kažnjivih ponašanja čija se stopa smanjila tijekom mjera protiv bolesti COVID-19

S obzirom na ograničenje kretanja osobnim vozilom i smanjen optjecaj drugih sudionika u prometu može se zaključiti da su mjere koje su primijenjene u borbi protiv COVID-19 utjecale na smanjenje prometnih nesreća, odnosno mogu se promatrati kao posljedica smanjenog broja kulturnih manifestacija, prijevoza, predstava, koncerata, povećanje intenziteta e-kupovine²⁵ i rada od kuće.²⁶

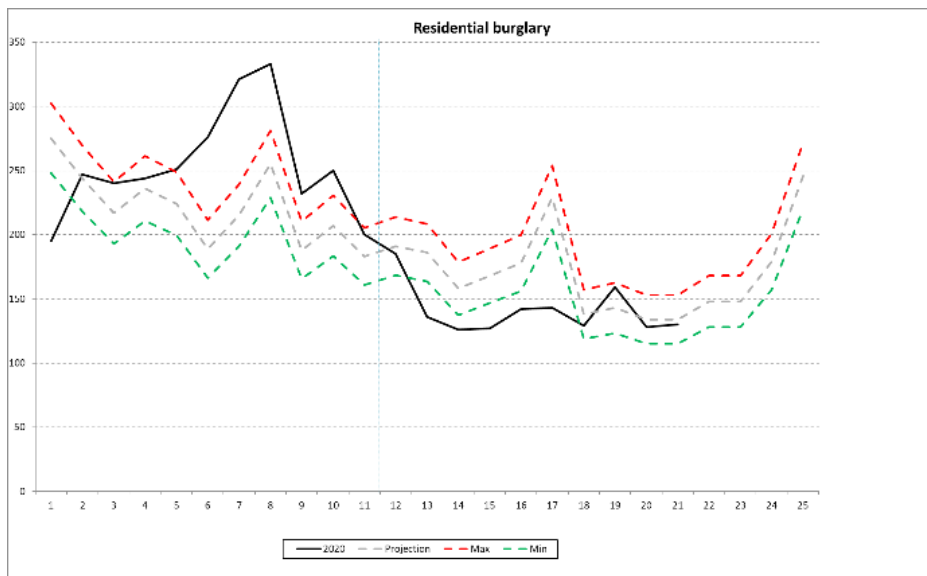
U državama poput SAD-a, autori Mohler i dr. u usporednom prikazu dvaju američkih gradova, Los Angelesa i Indianapolisa, uočili su pad broja krađa i provala u trećem i četvrtom mjesecu 2020., u jeku bolesti COVID-19.²⁷ Smanjenu stopu krađa i provala na području Los Angelesa u svom istraživanju potvrdili su u svom radu i Campedelli, Aziani i Favarin (Grafikon 3. u članku).²⁸

Grafikon 4. Usporedni prikaz krađa i provala u Los Angelesu i Indianapolisu²⁹

- 24 Primjerice, u Republici Hrvatskoj statistike Ministarstva unutarnjih poslova pokazuju pad broja navedenih kaznenih djela. Vidi više na: *Ministarstvo unutarnjih poslova (2020) Pregled osnovnih sigurnosnih pokazatelja I.–V. 2020. godine u Republici Hrvatskoj*, pristup 24. lipnja 2020., https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2020/Pokazateljji%20javne%20sigurnosti/Web_hrvatski_I-V_2020.pdf.
- 25 Kunbo Shi *et al.*, „Does e-shopping replace shopping trips? Empirical evidence from Chengdu, China“, *Transportation Research Part A: Policy and Practice* 122, (2019), pristup 17. lipnja 2020., <https://doi.org/10.1016/j.tra.2019.01.027>.
- 26 Jonas De Vos, „The effect of COVID-19 and subsequent social distancing on travel behavior“, *Transportation Research Interdisciplinary Perspectives* 5, br. 100121 (2020), pristup 17. lipnja 2020., <https://doi.org/10.1016/j.trip.2020.100121>.
- 27 George Mohler *et al.*, „Impact of social distancing during COVID-19 pandemic on crime in Los Angeles and Indianapolis“, *Journal of Criminal Justice* 68, br. 101692 (2020): 1-7, <https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2020.101692>.
- 28 Grafički prikaz istraživanja i analizu autora vidi na: Gian Maria Campedelli, Alberto Aziani, Serena Favarin, „Exploring the effect of 2019-nCoV containment policies on crime: The case of Los Angeles“, (2020): 13, pristup 24. lipnja 2020., <https://osf.io/gcpq8/>.
- 29 Preuzeto: George Mohler *et al.*, „Impact of social distancing during COVID-19 pandemic on crime in Los Angeles and Indianapolis“, *Journal of Criminal Justice* 68, br. 101692 (2020): 1-7.

Devet tjedana nakon izbijanja COVID-19 u Švedskoj, Gerell je uočio veliki pad provala u odnosu na isto razdoblje 2019. i to do 29.1 %, odnosno 76 provala tjedno manje (Grafikon 5.).

Grafikon 5. Pad broja kućnih provala u Švedskoj³⁰

3.2. Fenomenologija kažnjivih ponašanja kod kojih je zamijećen porast tijekom pandemije COVID-19

Organizirani kriminalitet veliki je problem u analizi stope kaznenih djela, ponajprije zbog prirode sofisticiranog i prikrivenoga³¹ djelovanja. Iako je transnacionalni organizirani kriminal otežan zbog zatvaranja granica, EUROPOL je u svojoj analizi upozorio na mogućnost povećanih kibernetičkih napada, odnosno kaznenih djela protiv računalnih sustava, programa i podataka zbog povećanih *online* aktivnosti, te upozorava na visok stupanj prilagodljivosti organiziranih skupina tijekom krize.³² Dodatno upozorava kako je u određenim državama povećana proizvodnja i prodaja droge, poput Belgije, Cipra, Danske, Finske, Francuske, Hrvatske, Norveške i Poljske, što upućuje na granične propuste i da organizirane kriminalne skupine i

<https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2020.101692>.

30 Preuzeto: Manne Gerell, Johan Kardell i Johanna Kindgren, „Minor covid-19 association with crime in Sweden, a ten week follow up“, SoxArXiv (2020), pristup 24. lipnja 2020., <https://osf.io/preprints/socarxiv/w7gka/>.

31 Dick Hobbs i Georgios A. Antonopoulos, „How to research organized crime“, u: Letizia Paoli, ur., *The Oxford handbook of organized crime* (Oxford: Oxford University Press, 2014.), 96.

32 EUROPOL, *Beyond the pandemic how COVID-19 will shape themserious and organised crime landscape in the EU*. The Hague, 2020., pristup 29. lipnja 2020., <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/beyond-pandemic-how-covid-19-will-shape-serious-and-organised-crime-landscape-in-eu>.

trgovci drogom upotrebljavaju sofisticirane metode za izbjegavanje nadzora.³³ Međutim, s obzirom na mjere socijalne distance, rad od kuće i sl., prilika za počinjenje kaznenih djela posebice povezanih s organiziranim kriminalitetom je povećana, poput kibernetičkih napada, trgovine drogom i trgovanja ljudima.³⁴

Povećana stopa kaznenih djela povezanih s obiteljskim nasiljem registrirana je u većini zemalja u svijetu nedugo nakon pojave bolesti COVID-19, npr. u SAD-u (Grafikon 6.), Brazilu, Francuskoj, Španjolskoj i Italiji,³⁵ što je vidljivo iz policijskih izvješća i sigurnih kuća koje su zaprimile anonimne dojave u slučajevima obiteljskog nasilja.³⁶

33 EUROPOL, *EU Drug Markets Impact of COVID-19*, The Hague, 2020., pristup 29 lipnja 2020., <https://www.europol.europa.eu/newsroom/news/eu-drug-markets-impact-of-covid-19>.

34 Sunčana Roksandić, Krešimir Mamić i Robert Mikac, „Migration in the Time of COVID-19—Policy Responses and Practices in Croatia Concerning the Western Balkan Routes and Readiness for the Post-COVID-19 Society in Which the Right to Health Care for the Most Vulnerable Is Guaranteed“, *Frontier in Human Dynamics* 3, br. 595189 (2021), <https://doi.org/10.3389/fhumd.2021.595189>.

35 Andrew M. Campbell, „An increasing risk of family violence during the Covid-19 pandemic: Strengthening community collaborations to save lives“, *Forensic Science International: Reports* 2, br. 100089 (2020), <https://doi.org/10.1016/j.fsir.2020.100089>.

36 Amanda Taub, „A new Covid-19 crisis: Domestic abuse rises worldwide“, *The New York Times* (2020.), pristup 26. lipnja 2020., <https://www.nytimes.com/2020/04/06/world/coronavirus-domestic-violence.html>.

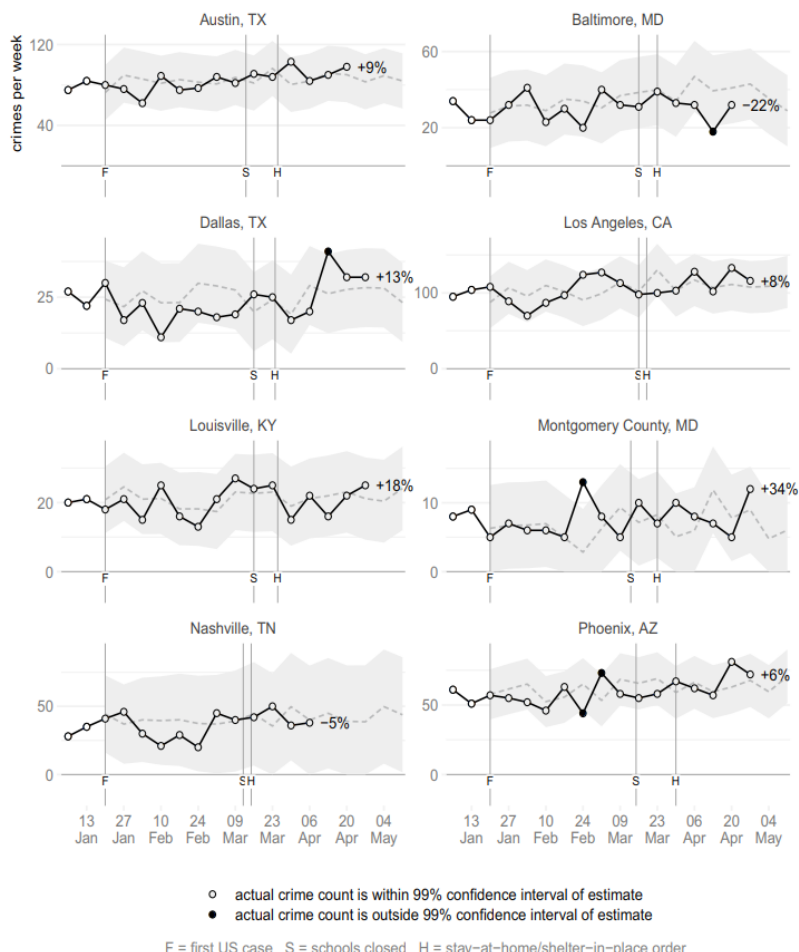

Fig. 3 Frequency of serious assaults in residences during coronavirus pandemic compared to estimates of the number of assaults that would have occurred under normal conditions

Grafikon 6. Usporedni prikaz kaznenoga djela obiteljskog nasilja u SAD-u za vrijeme COVID-19³⁷

U Ujedinjenom Kraljevstvu zabilježen je porast broja smrtnih slučajeva obiteljskog nasilja kod žena od 23. ožujka do 12. travnja 2020. Usporednim prikazom razdoblja od 2009. do 2020., uočen je najveći broj slučajeva upravo u 2020. tijekom trajanja mjera samoizolacije i socijalne distance u svrhu suzbijanja COVID-19 (Tablica 1.). Dodatno zabrinjava činjenica koju navode Bradbury-Jones i Isham kako je u Ujedinjenom Kraljevstvu najčešći ishod obiteljskog nasilja ubojstvo partnera, a što se vidi iz tablice.³⁸

37 Preuzeto: Matthew P. J. Ashby, „Initial evidence on the relationship between the coronavirus pandemic and crime in the United States“, *Crime Science* 9, br. 6 (2020): 9

38 Caroline Bradbury-Jones i Louise Isham, „The pandemic paradox: The consequences of COVID-19 on domestic violence“, *Journal of clinical nursing* 29, br. 13-14 (2020): 2048.,

perpetrator/alleged perpetrator to woman killed	Women killed by men between 23 March and 12 April												Average	2020
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019			
Partner/ex	7	5	2	2		6	4	4	2	1	2	3.18	7	
Son		3	2	1				1				0.64		
Father						1						0.09	1	
Other family			1		1							0.18	1	
Other known	3				1	1		2	1			0.73		
Stranger	1									1		0.18	1	
Not publicly disclosed												0.00	4	
total	11	8	5	3	2	8	4	7	3	2	2	5.00	14	

Tablica 1. Usporedni prikaz nasilja u obitelji sa smrtnim ishodom u kojem su stradale osobe ženskog spola u Ujedinjenom Kraljevstvu (2009.-2020.)³⁹

Piquero i dr. smatraju kako dostupni uzorci pokazuju tek početni porast obiteljskog nasilja, odnosno povećanje nasilja u obitelji u prvim tjednima provođenja mjere socijalne distance, dok se u daljnjem razdoblju krivulja vratila na uobičajenu razinu, s iznimnim slučajevima koji pokazuju minimum odstupanja.⁴⁰ Analiza nasilja u obitelji dodatno je otežana zbog tamne brojke,⁴¹ koja proizlazi iz činjenice neprijavlivanja, u pravilu, supružnika / partnera⁴² zbog socijalnih, ekonomskih, društvenih⁴³ ili kulturnih razloga.⁴⁴

3.3. Podatci o kažnjivim ponašanjima u Republici Hrvatskoj tijekom pandemije COVID-19

Mjere samoizolacije i socijalne distance uvelike su utjecale na smanjenje broja teških krađa. Teška krađa u Republici Hrvatskoj, između ostaloga, podrazumijeva obijanje i provaljivanje kako bi se došlo do stvari iza zatvorenih zgrada, soba, blagajna, ormara ili drugih zatvorenih prostorija ili prostora.⁴⁵ Uspješno obijanje ili

pristup 29. lipnja 2020., <https://doi.org/10.1111/jocn.15296>.

39 Preuzeto: Karen Ingala Smith, *Coronavirus Doesn't Cause Men's Violence Against Women* (2020), pristup 29. lipnja 2020., https://kareningalasmith.com/2020/04/15/coronavirus-doesnt-cause-mens-violence-against-women/#_edn1

40 Alex R. Piquero *et al.*, „Staying Home, Staying Safe? A Short-Term Analysis of COVID-19 on Dallas Domestic Violence“, *American Journal of Criminal Justice* 45 (2020): 616-617, pristup 26. lipnja 2020., <https://doi.org/10.1007/s12103-020-09531-7>.

41 Tamna brojka je omjer između statistički iskazanog i stvarnog broja počinjenih kaznenih djela. Ona obilježava nepoznati, tj. neotkriveni kriminalitet - kriminalne događaje koji nisu prijavljeni i za koje se ne zna da su se dogodili.

42 Ashby, *Initial evidence on the relationship between the coronavirus pandemic and crime in the United States*, 17.

43 Utjecaj društva, alkohol, obiteljski odgoj, uobičajeni obrazac ponašanja „alfa“ mužjaka popraćenog agresijom i patrijarhalni odnos u kojem muškarac otvoreno pokazuje dominaciju nad ženom bitno doprinose obiteljskom nasilju. Analiza dostupna na: Lori L. Heise, „Violence Against Women: An Integrated, Ecological Framework“, *SAGE Publications* 4, br. 3 (1998).

44 Jody Raphael, „Public Housing and Domestic Violence“, *SAGE Publications* 7, br. 6 (2001): 703-705.

45 Čl. 229. st. 1. t. 1. Kaznenog zakona, Narodne novine, br. 125/11., 144/12., 56/15., 61/15., 101/17., 118/18., 126/19. (dalje u tekstu: KZ).

provala u dom moguća je ako se osoba u to vrijeme ne nalazi na ciljanoj lokaciji zbog, primjerice posla ili školskih obveza.⁴⁶ Broj teških krađa, tj. provala i obijanja, prema podacima Ministarstva unutarnjih poslova u prvih pet mjeseci 2020. bilježi pad od čak 20,7 % u odnosu na isto vrijeme 2019. (Tablica 4). Službeni podatci Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske iz 2019. i 2020. potvrđuju trendove koje je istodobno provelo Ministarstvo unutarnjih poslova. Iz usporednog prikaza tablice 2. i 3., vidljiva je razlika u kaznenim djelima silovanja, krađa i teških krađa te proizlazi kako je veći broj osuđenih počinitelja za kaznena djela zabilježen u 2020. Razlika se uočava i između osuđenih počinitelja kaznenih djela krađe i teške krađe, i to za 20 % manje u 2020. negoli u 2019., što potvrđuje teoriju kako su mjere samoizolacije i socijalne distance utjecale na smanjenje tih kaznenih djela.

	2020
	Osuđeni počinitelji - ukupno
Silovanje, čl. 153. st. 1.	21
Silovanje, čl. 153. st. 2.	8
Nasilje u obitelji, čl. 179.a	205
Neovlaštena proizvodnja i promet drogama, čl. 190. st. 1.	160
Neovlaštena proizvodnja i promet drogama, čl. 190. st. 2.	358
Neovlaštena proizvodnja i promet drogama, čl. 190. st. 3.	15
Krađa, čl. 228. st. 1.	1.296
Teška krađa, čl. 229. st. 1. toč. 1.	758

Tablica 2. Osuđeni počinitelji kaznenih djela silovanja, krađe, teške krađe te počinitelji koji su neovlašteno proizvođili, prerađivali i prodavali drogu u 2020.⁴⁷

	2019
	Osuđeni počinitelji - ukupno
Silovanje, čl. 153. st. 1.	13
Silovanje, čl. 153. st. 2.	1
Nasilje u obitelji, čl. 179.a	151
Neovlaštena proizvodnja i promet drogama, čl. 190. st. 1.	146
Neovlaštena proizvodnja i promet drogama, čl. 190. st. 2.	429
Neovlaštena proizvodnja i promet drogama, čl. 190. st. 3.	9
Krađa, čl. 228. st. 1.	1.585
Teška krađa, čl. 229. st. 1. toč. 1.	1.024

Tablica 3. Osuđeni počinitelji kaznenih djela silovanja, krađe, teške krađe te počinitelji koji su neovlašteno proizvođili, prerađivali i prodavali drogu u 2019.⁴⁸

46 Više o analizi provala vidi na: Claire Nee, Max Taylor, „Examining burglars’ target selection: Interview, experiment or ethnomethodology?“, *Psychology, Crime & Law* 6, br. 1 (2000).

47 Preuzeto: Državni zavod za statistiku, Osuđeni punoljetni počinitelji prema kaznenim djelima, spolu, pokušaju i izrečenim kaznama i drugim mjerama u 2020., pristup 23. travnja 2022., https://web.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=T0301_2020.px&px_path=Pravosudje_kaznena_punoljetni&px_language=hr&px_db=Pravosudje&rxid=2edb846d-0405-44fb-8bfc-fbf57d96cafl

48 Preuzeto: Državni zavod za statistiku, Osuđeni punoljetni počinitelji prema kaznenim djelima, spolu, pokušaju i izrečenim kaznama i drugim mjerama u 2019., pristup 23. travnja 2022., https://web.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_

Podatci Ministarstva unutarnjih poslova prikazani u Tablici 4. pokazuju kako je u odnosu na 2019. organizirani kriminalitet u blagom padu. Međutim, zabrinjava usporedni porast kaznenoga djela gospodarskoga kriminaliteta od 20,9 %. Može se pretpostaviti da je taj porast uzročno posljedično povezan s mjerama protiv bolesti COVID-19, koje su dovele do nagloga smanjenja prometa, smanjenja kupovne moći te prouzročile opću financijsku nesigurnost i potrebu za održanjem konkurentnosti i ostvarivanje prihoda.⁴⁹

KRIMINALITET - po službenoj dužnosti	PRIJAVLJENA KAZNENA DJELA			KOEFIČIJENT RAZRJEŠENOSTI			POSTOTAK RAZRJEŠENOSTI		
	2019.	2020.	2020./2019. +%	2019.	2020.	+ -	2019.	2020.	+ -
OPĆI KRIMINALITET	16.445	15.163	-7,8	57,4	65,3	+7,8	53,0	59,2	+6,2
Ubojstva	11	16	+45,5	90,9	93,8	+2,8	90,9	87,5	-3,4
Pokušaji ubojstva	39	43	+10,3	102,6	93,0	-9,5	97,4	93,0	-4,4
Silovanja	18	59	+227,8	94,4	100,0	+5,6	88,9	98,3	+9,4
Pokušaji silovanja	4	11	+175,0	75,0	100,0	25,0	75,0	100,0	+25,0
Razbojništva	329	216	-34,3	37,1	75,9	+38,8	28,6	51,4	+22,8
Teške krađe	4.770	3.781	-20,7	24,0	31,8	+7,7	17,4	19,9	+2,5
Otuđenja motornih vozila (dovršena)	344	266	-22,7	27,0	38,3	+11,3	21,5	26,7	+5,2
Kaznena djela na štetu maloljetnika	2.729	2.923	+7,1	99,1	99,4	+0,3	99,0	99,3	0,2
Kaznena djela maloljetnih osoba	790	614	-22,3						
TERORIZAM I EKSTREMNO NASILJE	15	12	-20,0	86,7	75,0	-11,7	86,7	75,0	-11,7
RATNI ZLOČINI	7	20	+185,7	71,4	100,0	+28,6	57,1	100,0	+42,9
ORGANIZIRANI KRIMINALITET	756	723	-4,4	99,3	99,0	-0,3	98,9	98,2	-0,7
Protuzakonito ulaženje, kretanje i boravak u Republici Hrvatskoj ili drugoj državi čl. EU i ili potp. Schengenskog sporazuma	309	232	-24,9	100,3	100,0	-0,3	99,7	100,0	0,3
GOSPODARSKI KRIMINALITET	1.759	2.127	+20,9	103,1	99,4	-3,6	99,2	99,2	0,0
Korupcijska kaznena djela*	166	306	+84,3	98,8	100,0	+1,2	98,8	100,0	1,2
KRIMINALITET ZLOUPORABE DROGA	1.358	1.150	-15,3	99,6	100,1	+0,5	99,6	99,9	0,3
KRIMINALITET KIBERNETIČKE SIGURNOSTI	1.014	416	-59,0	93,3	84,6	-8,7	92,7	79,1	-13,6
UKUPNO K. D. (bez prometa)	21.354	19.611	-8,2	67,1	72,7	+5,6	63,3	67,9	+4,5
KAZNENA DJELA U CESTOVNOM PROMETU	344	306	-11,0	99,4	98,0	-1,4	99,4	98,0	-1,4
SVEUKUPNO KAZNENIH DJELA	21.698	19.917	-8,2	67,6	73,1	+5,5	63,9	68,3	+4,4

Tablica 4. Usporedni prikaz prijavljenih kaznenih djela u Republici Hrvatskoj u prvih 5 mjeseci 2019. i 2020.⁵⁰

tableid=T0301_2019.px&px_path=Pravosudje_kaznena_punoljetni&px_language=hr&px_db=Pravosudje&rxid=2edb846d-0405-44fb-8bfc-fbf57d96caf1

49 Više o utjecaju bolesti COVID-19 na financijsko tržište vidi na: Tobin Hanspal, Annika Weber, Johannes Wohlfart, „Exposure to the COVID-19 Stock Market Crash and its Effect on Household Expectations“, *CEBI Working Paper Series* br. 13 (2020), pristup 29. lipnja 2020., <https://ssrn.com/abstract=3578472>.

50 Preuzeto: Ministarstvo unutarnjih poslova (2020) Pregled osnovnih sigurnosnih pokazatelja I.–V. 2020. godine u Republici Hrvatskoj.

Iako su mjere samoizolacije i socijalne distance imale svrhu suzbijanja bolesti COVID-19, uočeni su pozitivni trendovi u smanjenju broja prometnih nesreća, provala i krađa. No, s druge strane, psihosocijalni čimbenici upućuju na povećanje stresa, depresije i anksioznosti, što je rezultiralo povećanom konzumacijom alkohola i drugih psihoaktivnih sredstava (droga) (Tablica 5.). Kombinacija psihoaktivnih sredstava i psiholoških čimbenika rezultiraju povećanim stupnjem napetosti unutar kućanstva, što može dovesti do nasilja među partnerima,⁵¹ seksualnih frustracija koje mogu u konačnici rezultirati silovanjem⁵² pa i ubojstvom bližih članova obitelji. Opasnost od porasta nasilja u obitelji vidljiva je i u činjenici da se u 2020. godini broj osuđenih za kazneno djelo nasilja u obitelji povećao za oko 33 %.⁵³

Prekršaji iz Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira	2019.	2020.	2020./2019. + - %
Uživanje alkohola i droga na jav.mjestu	677	1.340	+97,9

Tablica 5. Povećanje konzumacije alkohola i droga u prvih pet mjeseci 2020. u odnosu na isto razdoblje 2019.⁵⁴

U Republici Hrvatskoj zabilježen je porast kaznenog djela silovanja i pokušaja silovanja.⁵⁵ Budući da je novelom Kaznenog zakona⁵⁶ brisan čl. 152. KZ-a koji je propisivao kazneno djelo spolnog odnošaja bez pristanka, njegove su odredbe umetnute u čl. 153. KZ-a. Njime je proširena definicija kaznenog djela silovanja, što je utjecalo i na promjenu u vođenju statistike i rezultiralo povećanjem broja prijavljenih slučajeva silovanja u prvih pet mjeseci 2020. od 227,8 % u odnosu na isto razdoblje 2019.⁵⁷ Stoga nije znanstveno moguće utvrditi je li porast stope kaznenog djela silovanja rezultat drukčijeg definiranja kaznenoga djela ili je prouzročen zbog mjera izolacije, povećane anksioznosti, obiteljskog nasilja povezanih s bolesti COVID-19. Autori ističu kako spomenuta činjenica ne umanjuje žrtvu niti osporava podatke koji upućuju na povećani broj seksualnog nasilja koji proizlazi iz analize podataka. Pritom

51 Graham, Bernards, Wilsnack i Gmel su zaključili analizirajući različite uzorke kako konzumacija alkohola može potencirati nasilje među članovima obitelji. Istraživanje je provedeno u više različitih država, koje se razlikuju u kulturi, rasi, nacionalnosti, vjeroispovijesti i običajima. Vidi više na: Kathryn Graham *et al.*, „Alcohol May Not Cause Partner Violence But It Seems to Make It Worse: A Cross National Comparison of the Relationship Between Alcohol and Severity of Partner Violence“, *Journal of Interpersonal Violence* 26, br. 8 (2011): 1513.

52 Jason L. Payne i Anthony Morgan, „COVID-19 and violent crime: a comparison of recorded offence rates and dynamic forecasts (arima) for march 2020 in Queensland, Australia“, *SoxArXiv* (2020), pristup 26. lipnja 2020., <https://osf.io/preprints/socarxiv/g4kh7/>.

53 Državni zavod za statistiku, Osuđeni punoljetni počinitelji prema kaznenim djelima, spolu, pokušaju i izrečenim kaznama i drugim mjerama u 2020.

54 Preuzeto: Ministarstvo unutarnjih poslova (2020) Pregled osnovnih sigurnosnih pokazatelja I.–V. 2020. godine u Republici Hrvatskoj.

55 Državni zavod za statistiku, Osuđeni punoljetni počinitelji prema kaznenim djelima, spolu, pokušaju i izrečenim kaznama i drugim mjerama u 2019. i 2020.

56 Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, Narodne novine, br. 126/19.

57 Ministarstvo unutarnjih poslova (2020) Pregled osnovnih sigurnosnih pokazatelja I.–V. 2020. godine u Republici Hrvatskoj

žele upozoriti na povećan rizik kaznenog djela silovanja i teških kaznenih djela protiv spolnih sloboda, kao i rizika povećanja obiteljskog nasilja tijekom provođenja mjera socijalne distance i zabrane napuštanja prebivališta.

Svakako valja naglasiti i to da je nužno razlikovati kaznena djela počinjena u afektu, koja uključuju strah i tjeskobu, od kaznenih djela počinjenih zbog poremećaja raspoloženja, odnosno depresije. No, neka od kaznenih djela počinjenih poremećajem raspoloženja također mogu odgovarati i deliktima počinjenih u afektu.⁵⁸ Antisocijalno ponašanje nastalo kao rezultat provođenja mjera radi suzbijanja bolesti COVID-19 može se odražavati kao teška depresija, te njezin rezultati može biti ubojstvo, pokušaji ubojstva, imovinski delikti i bludne radnje, na što također upućuju Harrer i Kofler-Westergren.⁵⁹ Podatci prikazani u studijama upozoravaju na to da je nemotiviranom nasilju prethodio gubitak socijalne pozicije i posla, te da je depresija najčešća klinička slika kod muškaraca u slučajevima počinjenja ubojstva prema bliskim osobama, tj. članovima obitelji. Vještačenje Centra za forenzičku psihijatriju u Vrapču pokazalo je kako u 32 % slučajeva počinitelji koji pate od depresije počine kaznena djela protiv života i tijela, dok u 38,7 % slučajeva počine kaznena djela protiv društvene i privatne imovine. To čini dvije trećine kaznenih djela, te nam daje povratnu informaciju o prirodi počinitelja, tj. očekivanje u kojem omjeru i prema kome može biti usmjerena radnja / namjera depresivne osobe te utvrđivanje stanja okrivljenika *tempore criminis*.⁶⁰

Kod delikata u afektu, zbog snažnog potiskivanja agresije, dolazi do osjećaja straha, nesаницe⁶¹ i anksioznosti, osoba počinje pojačano konzumirati alkohol, raste intenzitet stalnog sukoba počinitelja sa žrtvom, a neposredno prije počinjenja kaznenog djela osoba je lišena samokontrole. Naglasak je na impulzivnosti i naglim reakcijama⁶² koje mogu uslijediti i iz osjećaja koji su se razvili zbog vanjskog utjecaja (COVID-19), popraćenu iscrpljenošću i opterećenošću, a koja može dovesti do pogoršanja mentalnog stanja ako se dodatno konzumiraju alkohol i psihoaktivne tvari.⁶³

Upravo zbog navedenoga važno je pratiti izvješća Ministarstva unutarnjih poslova i nadležnih tijela o prekršajima i prijavama konzumacije psihoaktivnih tvari, kao i stopi rasta, odnosno pada kaznenih djela. Tako se može uočiti poveznica između utjecaja mjera u borbi protiv bolesti COVID-19 na mentalno zdravlje i pojava oblika kažnjivih ponašanja. Proučavanje pojava oblika i realnog stanja važno je u stvaranju strategije i plana pravodobne intervencije, kod primjerice kaznenih djela nasilja u obitelji, kao i povećanje mogućnosti pomoći osjetljivim i ranjivim

58 Dragica Kozarić-Kovačić, Mirjana Grubišić-Ilić i Velinka Grozdanić, Forenzička psihijatrija, 2. izmijenjeno i dopunjeno izd. (Zagreb: Medicinska naklada, 2005.).

59 Više na: Gerhart Harrer i Birgitta Kofler-Westergren, „Depression and Criminality“, *Psychopathology* 19, br. 2 (1986): 215-219.

60 Kovačić, Grubišić-Ilić i Grozdanić, *Forenzička psihijatrija*, 179-182.

61 Yeen Huang i Ning Zhao, „Generalized anxiety disorder, depressive symptoms and sleep quality during COVID-19 outbreak in China: a web-based cross-sectional survey“, *Psychiatry research* 288, br. 112954 (2020): 3., pristup 17. srpnja 2020., <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2020.112954>.

62 Harrer i Kofler-Westergren, *Depression and Criminality*, 218.

63 Harrer i Kofler-Westergren, *Depression and Criminality*, 257-261.

skupinama⁶⁴ i razvoja sustava pružanja psihološke pomoći⁶⁵ te držanje pod kontrolom tržište opijatima, kao i kruga osoba koji u vremenima katastrofe i nagle promjene dinamike života utjehu pronalaze u porocima.

4. ZAKLJUČAK

Cilj je ovoga rada bio ispitati na koji su način mjere protiv bolesti COVID-a utjecale na pojavne oblike kažnjivih ponašanja u Republici Hrvatskoj te drugim državama svijeta. Iz analiziranih podataka vidljivo je kako su građani Republike Hrvatske i prije COVID-19 krize bili suočeni s psihološkim pritiskom koji je rezultat socijalne nesigurnosti, nižim životnim standardom, političkom nestabilnosti, korupcijom, pritiskom na poslovnom planu itd., a nakon uvođenja mjera protiv bolesti COVID-19, stopa depresivnosti, anksioznosti, stresa te osjećaj straha dodatno se povećala.

Autori su nastojali povezati *lockdown* i novonastalu situaciju s utjecajem na psihološki profil pojedinaca te usporedbom s kaznenim djelima, došli su do zaključka kako je povećana razina stresa i depresije, u kombinaciji s mjerama samoizolacije i sprječavanja socijalnih aktivnosti, mogla izravno utjecati na povećanje slučajeva prijava nasilja u obitelji i silovanja. Depresija i stres su uz mjere protiv bolesti COVID-19, na temelju podataka o prijavljenim prekršajima Ministarstva unutarnjih poslova, mogle utjecati i na povećano konzumiranje alkohola i drugih psihoaktivnih sredstava. Utjecaj samoizolacije i zabrane napuštanja mjesta prebivališta, s druge strane, rezultirao je smanjenjem krađa i provala, koja je između ostalog proizašla iz činjenice da su građani većinu svoga vremena provodili unutar svog kućanstva.

Unatoč trendu smanjenja broja određenih kaznenih djela, poput teških krađa i krađa (provale), otuđenja motornih vozila, i razbojništva, valja ukazati na činjenicu porasta slučajeva nasilja u obitelji, povećanoga broja seksualnih delikata poput silovanja i drugih oblika seksualnoga zlostavljanja te ubojstva, pogotovo bližih članova obitelji. Obiteljsko je nasilje gorući problem zbog sve teže situacije prouzročene bolesti COVID-19, koja uključuje mjere socijalne distance i provođenja akcije, u Republici Hrvatskoj poznate pod sloganom *#ostanidoma*, u cilju ostanka građana u svojim domovima, a što je između ostaloga dovelo i do povećanog rizika od nasilja u obitelji te smanjenja mogućnosti pravodobne reakcije nadležnih tijela.

Mjere koje su uključivale socijalnu distancu i samoizolaciju, dodatno su pogoršale ionako već lošu situaciju u Republici Hrvatskoj, na socijalnoj, poslovnoj, emocionalnoj i financijskoj razini, što je utjecalo i na mentalno zdravlje građana. Ranjive i osjetljive skupine, poput djece, žrtve obiteljskog nasilja, psihički bolesnici i starije osobe, ne mogu ostvariti socijalni kontakt niti širu komunikaciju koja je

64 Cyrus SH Ho, Cornelia Yi Chee, Roger Ho, „Mental health strategies to combat the psychological impact of COVID-19 beyond paranoia and panic“, *ANNALS Academy of Medicine* 49, br. 3 (2020).

65 Cuiyan Wang *et al.*, „Immediate Psychological Responses and Associated Factors during the Initial Stage of the 2019 Coronavirus Disease (COVID-19) Epidemic among the General Population in China“, *International journal of environmental research and public health* 17, br. 5 (2020): 22.

u njihovoj situaciji preporučljiva. Apsurdna je činjenica kako nema osnovanih centara za psihološku pomoć žrtvama bolesti COVID-19, već postojeći centri, poput obiteljskih centara za psihološku pomoć, preuzimaju ulogu stručnjaka koji su trebali biti specijalizirani za psihološku pomoć zbog krize prouzročene bolesti COVID-19 u već ionako preopterećenom sustavu. Depresija, osjećaj beznađa, strah i anksioznost nikako se ne smije zanemariti pri analizi stope kriminaliteta i pružaju širu sliku o utjecaju mjera socijalne distance i ograničenja kretanja tijekom pandemije COVID-19 na motive i nagone pojedinaca koji su ih potaknuli na činjenje određene radnje.

Autori zaključuju da je nužno provesti dodatna istraživanja u analizi psihosocijalnog djelovanja bolesti COVID-19 na pojavne oblike kažnjivih ponašanja, s posebnim naglaskom na ranjive i osjetljive skupine koje su najizloženije utjecaju COVID-19, radi dobivanja reprezentativnih rezultata potrebnih za izradu budućih strategija i planova.

LITERATURA

1. Ashby, Matthew P. J. „Initial evidence on the relationship between the coronavirus pandemic and crime in the United States“. *Crime Science* 9, br. 6 (2020): 1-16.
2. Bohleber, Werner i Peter Fonagy. *Destructiveness, Intersubjectivity and Trauma: The Identity Crisis of Modern Psychoanalysis*. London: Karnac Books, 2010.
3. Bradbury-Jones, Caroline i Louise Isham. „The pandemic paradox: The consequences of COVID-19 on domestic violence“. *Journal of clinical nursing* 29, br. 13-14 (2020): 2047-2049, <https://doi.org/10.1111/jocn.15296>
4. Campbell, Andrew M. „An increasing risk of family violence during the Covid-19 pandemic: Strengthening community collaborations to save lives“. *Forensic Science International: Reports* 2, br. 100089 (2020): 1-3, <https://doi.org/10.1016/j.fsir.2020.100089>
5. Campedelli, Gian Maria, Alberto Aziani i Serena Favarin. *Exploring the effect of 2019-nCoV containment policies on crime: The case of Los Angeles*, 2020, <https://osf.io/gcpq8/>
6. Cohen, Jon i Kai Kupferschmidt. „Countries test tactics in ‘war’ against COVID-19“. *Science* 367, br. 6484 (2020): 1287-1288.
7. De Hoog, Natascha, Wolfgang Stroebe, John B. F. de Wit. „The processing of fear-arousing communications: How biased processing leads to persuasion“. *Social Influence* 3, br. 2 (2008): 84-113.
8. De Vos, Jonas. „The effect of COVID-19 and subsequent social distancing on travel behavior“. *Transportation Research Interdisciplinary Perspectives* 5, br. 100121 (2020): 1-3., <https://doi.org/10.1016/j.trip.2020.100121>
9. Državni zavod za statistiku, *Osuđeni punoljetni počinitelji prema kaznenim djelima, spolu, pokušaju i izrečenim kaznama i drugim mjerama u 2020*. Pristup 23. travnja 2019. https://web.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=T0301_2019.px&px_path=Pravosudje__kaznena__punoljetni&px_language=hr&px_db=Pravosudje&rxid=2edb846d-0405-44fb-8bfc-fbf57d96caf1
10. Državni zavod za statistiku, *Osuđeni punoljetni počinitelji prema kaznenim djelima, spolu, pokušaju i izrečenim kaznama i drugim mjerama u 2020*. Pristup 23. travnja 2022. https://web.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=T0301_2020.px&px_path=Pravosudje__kaznena__punoljetni&px_language=hr&px_db=Pravosudje&rxid=2edb846d-0405-44fb-8bfc-fbf57d96caf1

11. *EUROPOL, Beyond the pandemic how COVID-19 will shape themserious and organised crime landscape in the EU, 2020.* Pristup 29. lipnja 2020. <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/beyond-pandemic-how-covid-19-will-shape-serious-and-organised-crime-landscape-in-eu>
12. *EUROPOL, „EU Drug Markets Impact of COVID-19“, 2020.* Pristup 29. lipnja 2020. <https://www.europol.europa.eu/newsroom/news/eu-drug-markets-impact-of-covid-19>
13. Gerell, Manne, Johan Kardell i Johanna Kindgren. *Minor Covid-19 association with crime in Sweden, a ten week follow up* (2020). Pristup 24. lipnja 2020. <https://osf.io/preprints/socarxiv/w7gka/>
14. González-Sanguino, Clara, Berta Ausín, Miguel Ángel Castellanos, Jesús Saiz, Aida López-Gómez, Carolina Ugidos, Manuel Muñoz, „Mental health consequences during the initial stage of the 2020 Coronavirus pandemic (COVID-19) in Spain“. *Brain, Behavior, and Immunity* 87, (2020): 172-176., <https://doi.org/10.1016/j.bbi.2020.05.040>
15. Graham, Kathryn, Sharon Bernards, Sharon C. Wilsnack and Gerhard Gmel. „Alcohol May Not Cause Partner Violence But It Seems to Make It Worse: A Cross National Comparison of the Relationship Between Alcohol and Severity of Partner Violence“. *Journal of Interpersonal Violence* 26, br. 8 (2011): 1503-1523.
16. Hanspal, Tobin, Annika Weber i Johannes Wohlfart. „Exposure to the COVID-19 Stock Market Crash and its Effect on Household Expectations“. *CEBI Working Paper Series* br. 13 (2020): 1-37, <https://ssrn.com/abstract=3578472>
17. Harrer, Gerhart i Birgitta Kofler-Westergren. „Depression and Criminality“. *Psychopathology* 19, br. 2 (1986): 215-219.
18. Heise, Lori L. „Violence Against Women: An Integrated, Ecological Framework“. *SAGE Publications* 4, br. 3 (1998): 262-290.
19. Ho, Cyrus SH, Cornelia Yi Chee i Roger Ho. „Mental health strategies to combat the psychological impact of COVID-19 beyond paranoia and panic“. *ANNALS Academy of Medicine* 49, br. 3 (2020): 155-160.
20. Hobbs, Dick, Georgios A. Antonopoulos. „How to research organized crime“. U: Letizia Paoli, ur. *The Oxford handbook of organized crime*, 96-117. Oxford: Oxford University Press, 2014.
21. Huang, Yeen i Ning Zhao. „Generalized anxiety disorder, depressive symptoms and sleep quality during COVID-19 outbreak in China: a web-based cross-sectional survey“. *Psychiatry research* 288, br. 112954 (2020): 1-6, <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2020.112954>
22. Ingala Smith, Karen. „Coronavirus Doesn't Cause Men's Violence Against Women“ (2020). Pristup 29. lipnja 2020. https://kareningalasmith.com/2020/04/15/coronavirus-doesnt-cause-mens-violence-against-women/#_edn1
23. Jokić Begić, Nataša, Ivana Hromatko, Tanja Jurin, Željka Kamenov, Gordana Keresteš, Gordana Kuterovac-Jagodić, Anita Lauri Korajlija, Darja Maslić Seršić, Jasmina Mehulić, Una Mikac, Meri Tadinac, Jasmina Tomas i Claire Aleksandra Sangster Jokić. „Kako smo? Život u Hrvatskoj u doba korone - Preliminarni rezultati istraživačkog projekta“, *Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, Zagreb, 2020.
24. Kazneni zakon, Narodne novine, br. 125/11., 144/12., 56/15., 61/15., 101/17., 118/18., 126/19.
25. Keay, Lara. „French bus driver dies after attack by passengers who refused to wear face masks“ *SkyNews*, 2020. Pristup 14. srpnja 2020. <https://news.sky.com/story/coronavirus-french-bus-driver-dies-after-attack-by-passengers-who-refused-to-wear-face-masks-12026401>
26. Kovačević Barišić, Romana. „Psihijatri zatpani pozivima građana tijekom pandemije: Sve više ljudi je tjeskobno i traži tablete“. *Večernji list*, 2020. Pristup 17. srpnja 2020. <https://www.vecernji.hr/vijesti/psihijatri-zatpani-pozivima-gradana-tijekom-pandemije-sve-vise-ljudi-je-tjeskobno-i-trazi-tablete-1417725>

27. Kozarić-Kovačić, Dragica, Mirjana Grubišić-Ilić i Velinka Grozdanić. *Forenzička psihijatrija*. 2. drugo, izmijenjeno i dopunjeno izd. Zagreb: Medicinska naklada, 2005.
28. Li, Sijia, Yilin Wang, Jia Xue, Nan Zhao i Tingshao Zhu, „The impact of COVID-19 epidemic declaration on psychological consequences: a study on active Weibo users“. *International journal of environmental research and public health* 17, br. 6 (2020): 1-9.
29. *Ministarstvo unutarnjih poslova, Pregled osnovnih sigurnosnih pokazatelja I.–V. 2020. godine u Republici Hrvatskoj*. Pristup 24. lipnja 2020. https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2020/Pokazatelj%20javne%20sigurnosti/Web_hrvatski_I-V_2020.pdf
30. Mohler, George, Andrea L. Bertozzi, Jeremy Cartera, Martin B. Short, Daniel Sledge, George E. Tita, Craig D. Uchida i P. Jeffrey Brantingham, „Impact of social distancing during COVID-19 pandemic on crime in Los Angeles and Indianapolis“. *Journal of Criminal Justice* 68, br. 101692 (2020): 1-7., <https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2020.101692>
31. Nee, Claire i Max Taylor. „Examining burglars’ target selection: Interview, experiment or ethnomethodology?“. *Psychology, Crime & Law* 6, br. 1 (2000): 45–59.
32. Nivette, Amy E. *et al.* „A global analysis of the impact of COVID-19 stay-at-home restrictions on crime“ *Nature Human Behaviour* 5, (2021): 868–877., <https://doi.org/10.1038/s41562-021-01139-z>
33. Pakpour, Amir H. i Mark D. Griffiths. „The fear of COVID-19 and its role in preventive behaviors“. *Journal of Concurrent Disorders*, 2020. Pristup 14. srpnja 2020. http://irep.ntu.ac.uk/id/eprint/39561/1/1313636_Griffiths.pdf
34. Payne, Jason L. I Anthony Morgan. *COVID-19 and violent crime: a comparison of recorded offence rates and dynamic forecasts (arima) for march 2020 in Queensland, Australia* (2020). Pristup 26. lipnja 2020. <https://osf.io/preprints/socarxiv/g4kh7/>
35. Peitl, Vjekoslav, Vedrana Golubić Zatezalo i Dalibor Karlović. „Mental Health Issues and Psychological Crisis Interventions During the COVID-19 Pandemic and Earthquakes in Croatia“. *Archives of Psychiatry Research: An International Journal of Psychiatry and Related Sciences* 56, br. 2 (2020): 193-198.
36. Piquero, Alex. R., Jordan R. Riddell, Stephen A. Bishopp, Chelsey Narvey, Joan A. Reid and Nicole Leeper Piquero, „Staying Home, Staying Safe? A Short-Term Analysis of COVID-19 on Dallas Domestic Violence“. *American Journal of Criminal Justice* 45, (2020): 601–635., <https://doi.org/10.1007/s12103-020-09531-7>
37. Raphael, Jody. „Public Housing and Domestic Violence“. *SAGE Publications* 7, br. 6 (2001): 699-706.
38. Roksandić, Sunčana, Krešimir Mamić i Robert Mikac. „Migration in the Time of COVID-19—Policy Responses and Practices in Croatia Concerning the Western Balkan Routes and Readiness for the Post-COVID-19 Society in Which the Right to Health Care for the Most Vulnerable Is Guaranteed“. *Frontier in Human Dynamics* 3, br. 595189 (2021), <https://doi.org/10.3389/fhumd.2021.595189>
39. Sandín, Bonifacio, Rosa M. Valiente, Julia García-Escalera, Daniel M. Campagne i Paloma Chorot, „Psychological impact of the COVID-19 pandemic: Negative and positive effects in Spanish population during the mandatory national quarantine“. *Journal of Psychopathology and Clinical Psychology/Revista de Psicopatología y Psicología Clínica* 25, br. 1 (2020): 1-21.
40. Seligman, Martin E. P. *Helplessness. on depression, development, and death*. University of Pennsylvania: W. H. Freeman and Company, 1975.
41. Shaw, Sebastian C. „Hopelessness, helplessness and resilience: The importance of safeguarding our trainees’ mental wellbeing during the COVID-19 pandemic“. *Nurse Education in Practice* 44, br. 102780 (2020): 1-2.
42. Shea, Frank i Elizabeth Hurley. „Hopelessness and Helplessness“. *Perspectives In Psychiatric Care* 2, br. 1 (1964): 32-38.

43. Shi, Kunbo, Jonas De Vos, Yongchun Yang i Frank Witlox, „Does e-shopping replace shopping trips? Empirical evidence from Chengdu, China“. *Transportation Research Part A: Policy and Practice* 122, (2019): 21–33., <https://doi.org/10.1016/j.tra.2019.01.027>
44. Taub, Amanda. „A new Covid-19 crisis: Domestic abuse rises worldwide“. *The New York Times*, 2020. Pristup 26. lipnja 2020. <https://www.nytimes.com/2020/04/06/world/coronavirus-domestic-violence.html>
45. Wang, Cuiyan, Riyu Pan, Xiaoyang Wan, Yilin Tan, Linkang Xu, Cyrus S. Ho i Roger C. Ho, „Immediate Psychological Responses and Associated Factors during the Initial Stage of the 2019 Coronavirus Disease (COVID-19) Epidemic among the General Population in China“. *International journal of environmental research and public health* 17, br. 5 (2020): 1-25.
46. Wenjun, Cao, Ziwei Fang, Guoqiang Hou, Mei Han, Xinrong Xu, Jiabin Dong i Jianzhong Zheng, „The psychological impact of the COVID-19 epidemic on college students in China“. *Psychiatry Research* 287, br. 112934 (2020): 1-5, <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2020.112934>
47. Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, Narodne novine, br. 126/19.

Dijana Gracin*
Ivan Dešić**

Summary

INFLUENCE OF SOCIAL DISTANCE ON PHENOMENOLOGY OF CRIMINAL OFFENCES DURING THE COVID-19 PANDEMIC

Numerous questions and discussions have been raised regarding the approach that countries have undertaken in order to address the COVID-19 crisis. Problems which had been marginalized during the crisis came to light, such as the phenomenology of criminal offences influenced by the COVID-19. For instance, devastating effects on mental health, stemming from the fact that measures of social distancing and restrictions on freedom of movement led to an increase in depression and anxiety, insomnia and hopelessness. Authors of this paper will try to point out the importance of psychological and social factors in the analysis of the increase and decrease of criminal offences influenced by COVID-19 by analyzing reports and comparing the Republic of Croatia with other countries in the world. The analysis strives to underline the need to adopt better strategies and plans for the purpose of fight against COVID-19 and to mitigate the consequences of its effects.

Keywords: *COVID-19; social distance; phenomenology of criminal offences; psychosocial impact*

* Dijana Gracin, Ph.D., Assistant Professor, University of Zagreb, Military Studies; gdijana39@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6732-2659>.

** Ivan Dešić, *univ. spec. crim.*, VIA University College Horsens, Denmark; ivan.desic1@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7093-9089>.

The views expressed in this paper represent the personal views of the authors and are not the views of the institutions in which they are employed

